

Tillsammans mot brott

Ett nationellt brottsförebyggande program

Kortversion av regeringens skrivelse 2016/17:126

Tillsammans mot brott

Ett nationellt brottsförebyggande program

Kortversion av regeringens skrivelse 2016/17:126

Det här är en kortare och omarbetad version av regeringens skrivelse Skr. 2016/17:126 Tillsammans mot brott. Ett nationellt brottsförebyggande program. Hela skrivelsen finns tillgänglig på regeringen.se.

Produktion: Justitiedepartementet

Tryck: Elanders 2017

Foto: Christofer Dracke/Folio (sid 1,13), Maskot/Folio (4), Göran Billeson/Östgötatrafiken (5), Thomas Lindblom/Regeringskansliet (6), Ulf Palm/TT (7), Lars Hedelin/Polismyndigheten (10, 13, 17, 21), Johan Göransson/Regeringskansliet (13), Lars Pehrson / SvD / TT (13), Caia Image/Folio (14), Jeppe Gustafsson / TT (22), Ulf Hinds (24)

Fler exemplar av det här informationsmaterialet kan kostnadsfritt beställas på regeringen.se.

Behovet av ett utvecklat brottsförebyggande arbete

I juni 1996 presenterade regeringen ett nationellt brottsförebyggande program – Allas vårt ansvar (Ds 1996:59). Syftet var att skapa förutsättningar för ett långsiktigt och uthålligt brottsförebyggande arbete inom alla samhällssektorer. Programmet kom att få stor betydelse för utvecklingen av det brottsförebyggande arbetet, inte minst på lokal nivå. Det har också bidragit till ökad samverkan mellan Polismyndigheten och kommunerna.

Sedan Allas vårt ansvar presenterades har samhället utvecklats och brottsligheten förändrats. Sverige är fortfarande i grunden ett tryggt och säkert land med en relativt låg nivå av brottsutsatthet och ett högt förtroende för rättsväsendet. Det är positivt och något att ta fasta på. Samtidigt är utsattheten för brott och tryggheten ojämnt fördelad i samhället. Kvinnors otrygghet är t.ex. betydligt större än mäns. Viss brottslighet förefaller minska medan den ökar inom andra områden. Brottsligheten har också blivit alltmer komplex, varierad och gränsöverskridande. Både människor och varor korsar gränser på ett annat sätt än tidigare, vilket bland annat har underlättat införseln av vapen och narkotika. Den organiserade

brottsligheten har blivit mer omfattande och förändrats till sin karaktär. Brottslighet som riktar sig mot olika delar av välfärden är också ett stort problem. Den digitala utvecklingen, internet och sociala medier har många positiva följder, men kan också påverka brottsutvecklingen i negativ riktning. Vi kan också konstatera att mäns våld mot kvinnor och hedersrelaterat våld och förtryck fortfarande är allvarliga samhällsproblem.

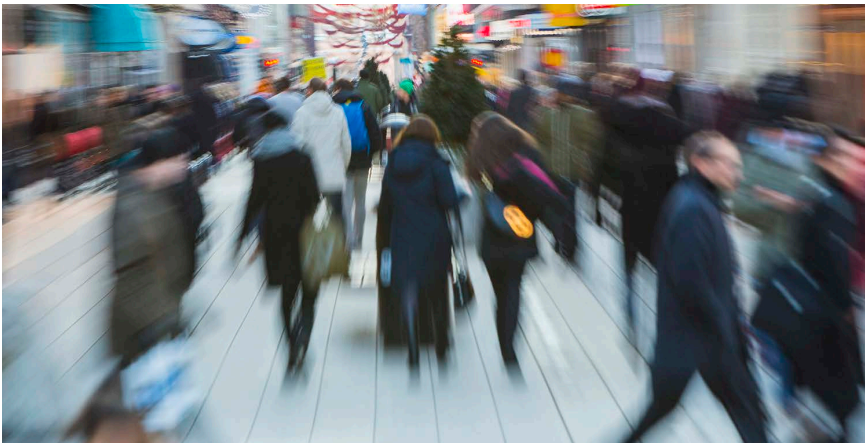
Brottsligheten medför stora konsekvenser

För såväl brottsoffer som för samhället i stort medför brottslighet många negativa konsekvenser. Att bli utsatt för ett brott är i många fall en traumatisk upplevelse som kan leda till ökad risk för olika former av fysisk och psykisk ohälsa, både på kort och på lång sikt. Även för samhället är konsekvenserna av brottsligheten betydande, inte minst i ekonomiska termer. Det går inte att ange en exakt kostnad för brottsligheten men det finns studier som visar att samhällets kostnader för en ung människa som hamnar i kriminalitet och utanförskap kan uppgå till tiotals miljoner kronor. Andra studier visar att mäns våld mot kvinnor, förutom det stora

För att minska brottsligheten och öka tryggheten behövs ett effektivt brottsförebyggande arbete.

Brottsligheten har blivit mer komplex, varierad och gränsöverskridande.

Det brottsförebyggande arbetet måste anpassas till samhällsutvecklingen och bli mer kunskapsbaserat.

Brottsligheten medför stora konsekvenser för den drabbade och samhället i stort.

personliga lidande det orsakar, innebär kostnader för samhället i storleksordningen tiotals miljarder kronor per år.

Brottsligheten medför inte bara konsekvenser för dem som utsatts för brott. Även gärningspersoner drabbas. Exempelvis är fysisk och psykisk ohälsa och för tidig död mer vanligt förekommande bland dem som är brottsligt belastade.

Behovet av en satsning med fokus på att förebygga brott

Arbetet för att öka tryggheten och minska brottsligheten måste bedrivas brett. Utöver resursförstärkningar till rättsväsendet, fler poliser och genomförande av olika straffrättsliga åtgärder krävs ett utvecklat brottsförebyggande arbete. Det är en grundläggande uppgift för en rättsstat att

brott som begås lagförs och att ansvariga myndigheter bedriver ett effektivt arbete. Flera nationella initiativ med fokus på enskilda brottskategorier har genomförts där det har funnits tydliga förebyggande inslag, t.ex. när det gäller mäns våld mot kvinnor, människohandel, våldsbejakande extremism och terrorism. Regeringen har också förstärkt det återfallsförebyggande arbetet genom särskilda uppdrag. Utöver dessa specifika satsningar finns det ett stort behov av att stärka och utveckla det brottsförebyggande arbetet i hela samhället, inte bara i rättsväsendet utan även hos andra berörda aktörer. Arbetet behöver utföras mer strukturerat och kunskapsbaserat. Fler aktörer måste involveras. Den kunskap som tas fram måste användas i praktiken. Arbetet bör följas upp löpande och utvärderas regelbundet. Den

Många aktörer har bristande kunskaper om brottsförebyggande arbete.

Det nya brottsförebyggande programmet är ett komplement till andra åtgärder.

så kallade situationella preventionen som riktas mot tillfällena och platser där brott begås behöver utvecklas.

Brottsförebyggande rådet (Brå) har konstaterat att såväl statliga myndigheter som kommuner, ofta har bristande kunskaper om brottsförebyggande arbete vilket medför att dessa frågor inte prioriteras i tillräckligt hög utsträckning. Det finns därför behov av ett utvecklat nationellt stöd, inte minst till kommuner.

En brottsförebyggande satsning i flera steg

Regeringen tog under 2015 initiativ till en brottsförebyggande satsning i flera steg. Satsningen innebär bland annat en förstärkning av Brå och ett uppdrag tillsammans med ekonomiska medel till länsstyrelserna att ansvara för samordning och stöd på regional nivå. Regeringen avser också att tillsätta en nationell samordnare som ska verka under två år från våren 2017.

Ett nytt brottsförebyggande program

Utöver de åtgärder som hittills har vidtagits inom ramen för satsningen finns också behov av ett nytt nationellt program som, i likhet med Allas vårt ansvar, riktar sig till en bred målgrupp inom många samhällssektorer och som kan bidra till att de brottsförebyggande frågorna får en mer framskjuten plats i samhället. På lokal nivå är kommunerna en nyckelaktör i det brottsförebyggande arbetet, men även många statliga myndigheter utanför rättsväsendet kan påverka brottsligheten, både nationellt och på det lokala planet. Näringslivets roll behöver också uppmärksammas och förstärkas. Civila samhällets kunskap och erfarenhet ska tas tillvara i högre utsträckning. Forskares delaktighet behöver bli en naturlig del i ett kunskapsbaserat arbete.

Ett komplement till andra åtgärder

I det nya programmet Tillsammans mot brott samlas regeringens ambitioner och målsättningar för det brottsförebyggande

Många brott begås i kollektivtrafiken men det finns också goda möjligheter att förebygga brottslighet.

arbetet inom olika politikområden. Programmet ska även bidra till att öka kunskapen om brottsförebyggande arbete och stimulera utvecklad samverkan mellan berörda aktörer. Tillsammans mot brott ska dock inte ses som svaret på alla de kriminalpolitiska utmaningar som samhället står inför. Många andra åtgärder behöver vidtas. Det handlar både om straffrättsliga åtgärder och om mer resurser till rättsväsendet för att öka tryggheten och minska brottsligheten. Tillsammans mot brott är ett komplement till dessa och belyser de många möjligheter som finns att vidta förebyggande åtgärder mot brott.

Hur samhället kan förebygga brott

Det finns många och ofta komplexa orsaker till att en människa begår brott. Den individ som i unga år börjar begå brott gör det ofta för att en rad nödvändiga skyddsfaktorer har saknats under uppväxten. Det kan handla om brister i hemmiljön, en skolgång som inte har fungerat eller att samhällets skyddsnät i något avseende har fallerat. Psykisk sjukdom, missbruk, arbetslöshet eller annan ekonomisk otrygghet kan också vara bidragande faktorer till att människor begår brott.

Välfärdspolitiken är grundläggande för att motverka brottslighetens orsaker...

Att motverka brottslighetens grundorsaker handlar till stor del om att skapa en god välfärd för alla. Det är delvis en fråga om ekonomisk trygghet, men också om att rättvist fördela livschanser och skapa förutsättningar för människor att på lika villkor välja väg i livets olika skeden. Rätten till en trygg barndom och en trygg uppväxt utan droger och våld är kanske det mest centrala. Senare i livet handlar det om rätt till utbildning och arbete, och möjligheter att utvecklas i sitt arbete. Det handlar även om en god boendemiljö som är trygg och säker. Ett ojämlikt samhälle med stora sociala och ekonomiska

Både generell välfärdspolitik och riktade åtgärder behövs för att förebygga brott.

orättvisor kan utgöra en grogrund för brottslighet. Därmed kan merparten av alla välfärdsinsatser i någon mån sägas ha brottsförebyggande effekter, men oftast på ett mer indirekt sätt.

... men den generella välfärdspolitiken kan inte förebygga alla typer av brott

Att inkludera hela välfärdspolitiken i en brottsförebyggande ansats skulle dock riskera att ta fokus från alla de konkreta åtgärder som kan vidtas med direkt syfte att förebygga brott. Den generella välfärdspolitiken kan heller inte förebygga alla typer av brott. Långt ifrån alla människor som begår brott gör det på grund av problem

under uppväxten. Människor begår brott av flera olika anledningar och många gånger handlar det om tillfälliga omständigheter eller situationer, t.ex. att man är berusad eller att man har påverkats av sin omgivning i en särskild situation. Brottsbegången ämnas även av människor som inte har vuxit upp i landet eller vistas här varaktigt. Dessa nås sällan med insatser inom välfärdspolitiken. Parallellt med arbetet att utveckla välfärden måste därför brottsligheten mötas med riktade insatser för såväl de individer som riskerar att begå eller har begått brott, som mot de omständigheter, platser och situationer där det finns en risk för att brott kan begås.

Granssamverkan är en typ av situationell brottsprevention som minskar riskerna för brott.

Jämställdhets-, barnrätts- och ungdomsperspektiv

Det finns flera perspektiv att beakta i det brottsförebyggande arbetet. Olika grupper av människor begår och utsätts för olika typer av brott och upplevelsen av trygghet är ojämnt fördelad i befolkningen. Detta gäller inte minst mellan kvinnor och män. Det är därför viktigt att ha ett jämställdhetsperspektiv i det brottsförebyggande arbetet. Även barn och unga begår och utsätts för brott. Ett barnrätts- och ungdomsperspektiv är därför också viktiga delar av ett kunskapsbaserat brottsförebyggande arbete.

Förebyggande arbete med fokus på brottslighet

Det finns flera olika modeller och synsätt som beskriver hur brott uppstår och hur brott kan förebyggas. En del utgår ifrån att insatser riktas mot en gärningsperson eller ett brottsfall, andra utgår från de grupper eller individer som de förebyggande insatserna riktas mot. Brottslighetens uppkomst kan också förklaras utifrån de förutsättningar som krävs för att brott ska uppstå. Dessa kan sedan användas för att rikta in och definiera de förebyggande åtgärderna.

Social och situationell brottsprevention

En vanlig utgångspunkt för brottsförebyggande arbete är uppdelningen i social och situationell brottsprevention.

Social brottsprevention

Syftar till att motverka att individer antingen börja begå brott i unga år, eller att motverka återfall i ny brottslighet efter avtjänat straff. Här återfinns allt från insatser i skolan till insatser mot riskgrupper eller enskilda individer som löper stor risk att begå eller som har begått brott.

Situationell brottsprevention

Riktas mot tillfället, platsen eller sammanhanget där brottet begås, liksom mot brottsobjektet. Det kan handla om att genom kontroll eller övervakning på en plats eller vid ett objekt öka risken för upptäckt eller att minska brottsobjektets tillgänglighet genom t.ex. lås och larm. Kärnan i den situationella preventionen är att fokus inte ligger på individens motivation att begå brott utan på objektet, offret, platsen eller förutsättningarna i övrigt kring brottsfallet.

Förebyggande arbete med utgångspunkt riskgrupper

Ett annat synsätt är att dela in brottsförebyggande arbete i preventionsnivåer. Här är utgångspunkten individen eller gruppen som insatserna riktas mot. Detta brukar benämnas primär, sekundär och tertiär prevention. Dessa termer är ursprungligen hämtade från hälso- och sjukvården och kan också kallas universell, selektiv och indikativ prevention. Den primära preventionen berör alla invånare och avser generella insatser mot brott, t.ex. närvaro av polis eller att var och en har lås på sin bostad. Den sekundära preventionen riktas mot riskgrupper/ individer eller särskilt brottsdrabbade platser. En riskgrupp kan t.ex. vara ungdomar som uppträder aggressivt eller våldsamt i skolan. Brottsdrabbade platser kan vara t.ex. krogmiljöer och andra offentliga platser, inte minst där stora mängder alkohol förekommer. Riskobjekt kan vara stöldbegärliga varor eller tjänster, t.ex. elektroniska betalsystem, som riskerar att utnyttas i brottsliga syften. Tertiär prevention riktas mot dem som har begått eller drabbats av brott tidigare. Det kan också vara tidigare brottsutsatta platser eller verksamheter.

Förebyggande arbete riktat mot förutsättningar som krävs för att ett brott ska uppstå

Ytterligare en utgångspunkt för brottsförebyggande arbete är att ta sikte på de förutsättningar som krävs för att ett brott ska begås, vilket beskrivs i den så kallade rutinaktivitetsteorin. Denna bygger på att tre huvudsakliga faktorer måste vara uppfyllda för att ett brott ska kunna uppstå:

- **En motiverad gärningsperson**
- **Ett lämpligt objekt eller offer för den kriminella handlingen**
- **Avsaknad av formell och informell kontroll, t.ex. låg risk att bli upptäckt eller svaga sociala band**

Om någon av de tre förutsättningarna saknas minskar sannolikheten för att ett brott ska begås. Detta kan vändas till förebyggande åtgärder genom att antingen

- 1) minska motivationen hos en person att begå brott,
- 2) stärka den formella och informella kontrollen, dvs. öka upptäcktsrisken eller stärka andra faktorer som ökar den informella kontrollen
- 3) begränsa tillgängligheten till eller stärka skyddet av lämpliga brottsobjekt eller brottsoffer.

Det är viktigt att de aktörer som står inför ett gemensamt identifierat brottsproblem har en med-

vetenhet om att brottslighet ofta kan behöva mötas med olika slags insatser parallellt. Det kan t.ex. finnas behov av både sociala förebyggande insatser av mer generell karaktär och riktade situationella åtgärder på en specifik plats. Kunskap om de olika teorierna ovan kan bidra till att både identifiera såväl sin egen som de samverkande aktörernas roll och ansvar och därmed underlätta samverkan.

Brottsförebyggande arbete bedrivs ofta med målet att skapa trygghet. Men trygghetskapande arbete och brottsförebyggande arbete är inte alltid samma sak. Det är inte givet att människors trygghetsupplevelse går hand i hand med den faktiska risken för brott. En enskild människas känsla av otrygghet på en plats kan avspeglade den faktiska risken, men det förekommer också att situationer och platser upplevs som otrygga trots att risken för brott är låg. Här kan variationen mellan olika grupper som t.ex. kvinnor och män eller yngre och äldre, skilja sig mycket åt. I det brottsförebyggande arbetet, inte minst i samverkan mellan flera aktörer, är det därför viktigt att tydliggöra hur trygghetsbegreppet används och vilka åtgärder som ska betraktas som brottsförebyggande respektive trygghetskapande, dvs. vilket mål och syfte åtgärderna har.

Många aktörer bidrar i det brottsförebyggande arbetet

Det finns många aktörer i samhället, både offentliga och privata, som kan bidra till att förebygga brott. För vissa av dem är det brottsförebyggande arbetet en integrerad del av kärnverksamheten. Andra aktörer bedriver verksamhet med andra huvudsyften men kan ändå aktivt bidra i det brottsförebyggande arbetet. För att åskådliggöra bredden av alla som kan bidra i det brottsförebyggande arbetet beskrivs här några av de aktörer vars verksamhet på olika sätt har betydelse för samhällets förmåga att förebygga brott.

Rättsväsendets myndigheter med brottsförebyggande uppgifter

Brå har till uppgift att bidra till kunskapsutvecklingen inom rättsväsendet och det kriminalpolitiska området samt att främja brottsförebyggande arbete. Brå stödjer det lokala brottsförebyggande arbetet genom bland annat olika skrifter och handböcker, konferenser och ekonomiskt stöd. Regeringen har från och med 2016 förstärkt Brås roll som nationell aktör i det brottsförebyggande arbetet.

Polismyndigheten bidrar till att brottsligheten minskar och att människors trygghet ökar i hela landet. Ett huvuduppdrag är att arbeta brottsförebyggande och detta arbete ska bedrivas kunskapsbaserat och långsiktigt. Po-

lismyndigheten har en nära samverkan med många olika aktörer inom det brottsförebyggande området. I och med ombildningen till en myndighet 2015 inrättades två nya funktioner i Polismyndigheten, områdespolis och kommunpolis. Områdespolisernas uppdrag är att arbeta långsiktigt med kontaktskapande, brottsförebyggande och trygghetsskapande arbete utifrån den lokala problembilden. I varje lokalpolisområde ska det även finnas en samordningsfunktion, kommunpolis. Kommunpolisens uppdrag är att säkra kontinuitet i arbetet med samverkan med kommunerna och andra lokala aktörer utifrån behov. Huvuduppdraget är att driva och vara en motor i polisens brottsförebyggande och trygghetsskapande arbete.

Kriminalvården är en viktig aktör i det brottsförebyggande arbetet genom uppgiften att verka för att förebygga återfall i brott. Kriminalvården arbetar med olika former av motiverande insatser och bedriver en rad behandlingsprogram. För de klienter som avtjänar fängelsestraff finns också flera frigivningsförberedande åtgärder, t.ex. permissioner, särskilda utslussningsåtgärder, utbildning, arbete och självförvaltning. Det återfallsförebyggande arbetet kräver inte sällan flera och långvariga insatser i samverkan med andra aktörer i samhället.

Ekobrottsmyndigheten har som uppgift att förebygga ekonomisk brottslighet. Det görs genom ett aktivt påverkansarbete i samverkan med myndigheter, företag och olika organisationer. I uppdraget ingår också att lämna information om den ekonomiska brottsligheten till andra myndigheter samt till kommuner, näringsliv, organisationer och allmänheten.

Säkerhetspolisen bedriver förebyggande arbete inom verksamheter som författningsskydd, kontraspionage, personskydd och säkerhetsskydd. Myndigheten arbetar även för att förhindra olaglig spridning av massförstörelsevapen. Säkerhetspolisen har också en strategiskt viktig roll i arbetet med att förebygga, förhindra och försvåra terrorism.

Brottsoffermyndigheten främjar brottsoffers rättigheter och bidrar till att förebygga upprepad utsatthet för brott. Myndigheten har även i uppdrag att tillsammans med Domstolsverket verka för att det finns vittnesstöd vid alla tingsrätter och hovrätter i Sverige.

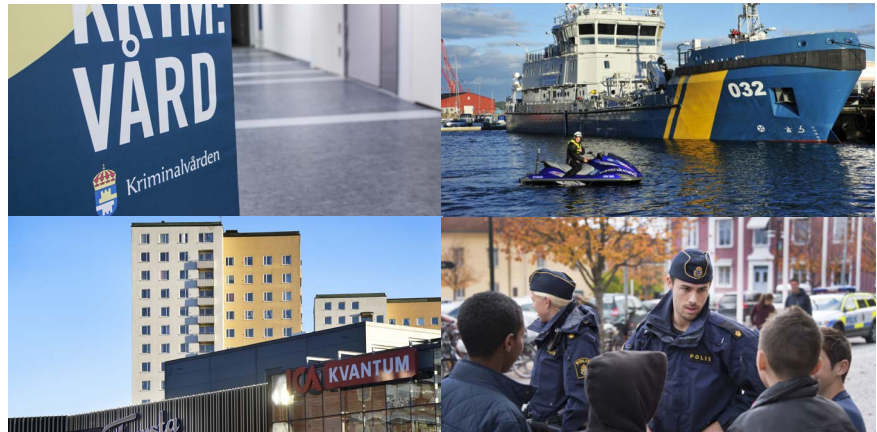
Statliga myndigheter utanför rättsväsendet med särskilda brottsförebyggande uppgifter

Det finns en lång rad myndigheter utanför rättsväsendet som har uppgifter inom det brottsförebyggande området. **Skatteverket, Tullverket** och **Kronofogdemyndigheten** bidrar till ett väl fungerande samhälle för medborgare och näringsliv, och har till uppgift att förebygga och motverka brottslighet. **Kustbevakningen** har, i likhet med myndigheterna ovan, ett eget ansvar för att bekämpa brott inom sitt verksamhetsområde. Kustbevakningen ska också bistå andra myndigheter, t.ex. Polismyndigheten och Tullverket. **Statens institutionsstyrelse** bedriver individuellt anpassad tvångsvård för flickor och pojkar vid särskilda ungdomshem p.g.a. missbruk, kriminalitet eller socialt nedbrytande beteende. Myndigheten ansvarar också för verkställigheten av sluten ungdomsvård.

Andra statliga myndigheter som kan bidra i det brottsförebyggande arbetet

Utöver ovan nämnda myndigheter finns det en rad andra som har stor betydelse för utvecklingen av ett effektivt brottsförebyggande arbete utan att ha ett lika tydligt utpekad ansvar. Exempel på dessa är

- Barnombudsmannen
- Bolagsverket

Många aktörer bidrar i det brottsförebyggande arbetet.

- Boverket
- Försäkringskassan
- Migrationsverket
- Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd
- Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor
- Socialstyrelsen
- Statens medieråd
- Statens skolverk
- Statens skolinspektion

Kommuner och landsting

Kommunerna har goda förutsättningar att bidra till minskad brottslighet då många av de mest centrala förebyggande verktygen på såväl strategisk nivå som individnivå finns inom den kommunala verksamheten. De flesta kommuner har också ett lokalt brottsförebyggande råd och en överenskommelse med Polismyndigheten om hur polis och kommun ska arbeta brottsförebyggande och trygghetsskapande tillsammans. Varje kommun svarar för **socialtjänsten** inom

sitt område och har det yttersta ansvaret för att enskilda får det stöd och den hjälp som de behöver. Socialtjänsten ansvarar bland annat för att medverka i samhällsplanering och ska bedriva uppsökande verksamhet. Socialtjänsten har ett särskilt ansvar för barn och unga och ska verka för att förhindra att barn och unga far illa. Socialtjänsten ansvarar t.ex. för att utreda behov och planera insatser för ungdomar som begått brott eller uppvisar ett normbrytande beteende. Socialtjänsten ansvarar också för att ge råd, stöd och annat bistånd till familjer och enskilda som behöver det.

Skolan har inte alltid en kommunal huvudman, men flertalet elever i Sverige går i en kommunal skola. Skolan är en betydelsefull aktör i det brottsförebyggande arbetet, inte minst genom sitt värdegrundsuppdrag att förmedla och

förankra respekt för de mänskliga rättigheterna och grundläggande demokratiska värderingar. En trygg skolgång och att gå ut skolan med goda kunskaper kan minska risken för kriminalitet och utanförskap. Skolan kan också arbeta mer riktat med brottsförebyggande och trygghetsskapande frågor genom att undervisa barn och unga om brottslighet, liksom att motverka mobbning eller vidta åtgärder för att öka tryggheten i skolmiljön.

Det finns flera andra områden i den kommunala verksamheten där insatser kan få brottsförebyggande effekter. Kommunerna har t.ex. ansvar för skydd mot olyckor och krisberedskap liksom för planering, utformning och utveckling av den fysiska miljön. Exempelvis kan bostadsområden eller parker utformas så att risken för brott minimeras genom placering av belysning, planering av gångstråk eller andra åtgärder som bidrar till att öka tryggheten och minska risken för att brott begås. Kommunerna ansvarar också för den fysiska säkerheten i många offentliga lokaler, lokala ordningsföreskrifter, alkoholtillsyn och mycket annat som kan påverka brottsligheten.

Landstingen har en betydelsefull roll i det brottsförebyggande arbetet genom sitt ansvar för hälso-

och sjukvård och kollektivtrafik. Hälso- och sjukvårdens olika verksamheter kan uppmärksamma våld eller annan utsatthet och ska verka för att våldsutsatta erbjuds vård eller hänvisa till stöd- och hjälpinsatser från andra aktörer. Vidare finns det stora vinster med att ha ett brottsförebyggande perspektiv i arbetet med att utveckla kollektivtrafiken och infrastrukturen i länen. Genom brottsförebyggande insatser kan t.ex. våld, klotter och skadegörelse i kollektivtrafiken minskas.

Sveriges Kommuner och Landsting (SKL) är en arbetsgivar- och intresseorganisation som arbetar aktivt inom det brottsförebyggande området. SKL stöttar kommunerna i att arbeta kunskapsbaserat med utgångspunkt i lokala problembilder. SKL har också en nära samverkan med Brå och Polismyndigheten.

Övriga aktörer

Näringslivet drabbas av brottsligheten men kan också bidra i det förebyggande arbetet. Inom näringslivet finns företag som tillverkar eller säljer stöldbegärliga varor. Andra tillhandahåller tjänster eller bedriver verksamheter där risken för brottslighet är hög. Företag kan också användas som brottsverktyg inom den ekonomiska och organiserade brottsligheten. Samtidigt finns det före-

tag som tillhandahåller produkter och tjänster som kan skydda mot brottslighet. Näringslivet och dess branschorganisationer är därmed viktiga i det brottsförebyggande arbetet.

Universitet och högskolor liksom andra forsknings- och kunskapscentrum spelar en viktig roll för att utveckla det kunskapsbaserade brottsförebyggande arbetet i rätt riktning. Vid flera av Sveriges universitet och högskolor bedrivs forskning om brottslighetens orsaker, karaktär och utveckling som kan vara till stor nytta i det lokala brottsförebyggande arbetet.

Civila samhällets aktörer har stor betydelse för att stärka sociala förmågor och motverka utanförskap och därmed också för att förebygga brott. Här finns en stor mångfald av aktörer, från idrottsrörelsen och annat föreningsliv som ofta riktas till barn och ungdomar till organisationer som stöttar dem som vill lämna ett kriminellt liv eller verksamheter som bedriver olika former av brottsofferstöd. Inom det civila samhället finns även organisationer vars huvudsakliga verksamhet bedrivs inom det brottsförebyggande området. Det kan handla om att driva opinion, bedriva analysarbete eller ge stöd och vägledning till övriga aktörer i samhället.

Förstärkt stöd och samordning på nationell och regional nivå

Regeringen har inrättat en nationell och regional stöd- och samordningsstruktur i syfte att öka kunskapsnivån och förbättra förutsättningarna för samverkan mellan berörda aktörer. Detta är en långsiktig satsning för att skapa en hållbar struktur för utvecklingen av ett mer kunskapsbaserat och effektivt brottsförebyggande arbete.

Brås förstärkta roll på nationell nivå

Brås ansvar för samordning och stöd på nationell nivå har förstärkts. Inom ramen för det utökade uppdraget ingår bland annat att inrätta en nationell nätverksstruktur med berörda myndigheter för att bidra till ökad samverkan på det brottsförebyggande området. Brå ska även utveckla det konkreta stödet till brottsförebyggande aktörer på nationell, regional och lokal nivå. Genom sina insatser kan Brå bidra till att koppla samman forskning och praktik och ge relevanta aktörer verktyg för att utveckla ett kunskapsbaserat brottsförebyggande arbete. För att bidra till att höja kunskapsnivån inom det brottsförebyggande området ska Brå även tillhandahålla relevant utbildning. Myndigheten ska bland annat utveckla, sprida och förvalta grundläggande utbildning som ska bidra

till att höja kunskapsnivån och underlätta samordningen hos bland annat kommunsamordnare och kommunpolis, samt andra brottsförebyggande aktörer på lokal, regional och nationell nivå.

Länsstyrelserna ansvarar för samordning och stöd på regional nivå

Länsstyrelserna har från och med 2017 som uppgift att stödja och bidra till regional samordning av brottsförebyggande arbete. Länsstyrelserna är en viktig länk mellan nationell och lokal nivå och kan bidra med praktiskt stöd till kommuner och andra aktörer på regional och lokal nivå. Det är viktigt att den kunskap som Brå och andra myndigheter tar fram når ut till och tillämpas av berörda verksamheter på lokal nivå. Länsstyrelserna ska också bidra till förbättrad samverkan och erfarenhetsutbyte. Vidare ska länsstyrelserna stödja kompetensutveckling och gemensamma utbildningsinsatser inom det brottsförebyggande området. Länsstyrelserna ska även verka för kommunöverskridande insatser, t.ex. behovsanpassade åtgärder vid geografiskt specifika brottsfenomen, något som särskilt små kommuner kan ha svårt att ordna i egen regi.

Årliga redovisningar

Brå ska årligen redovisa hur det brottsförebyggande arbetet har bedrivits och utvecklats. Länsstyrelserna ska varje år lämna en redovisning till Brå av det arbete som bedrivits inom respektive län. Länsstyrelsernas redovisning blir ett viktigt underlag till Brå i arbetet med att ta fram de årliga rapporterna till regeringen om utvecklingen av det brottsförebyggande arbetet.

Regeringens målsättningar för det brottsförebyggande arbetet

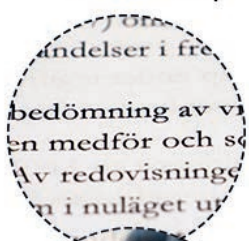
Målet för kriminalpolitiken är att minska brottsligheten och öka människors trygghet. En viktig del i arbetet för att uppnå detta mål utgörs av det brottsförebyggande arbetet. Regeringens målsättning med ett nytt brottsförebyggande program är att skapa förutsättningar för ett strukturerat och långsiktigt brottsförebyggande arbete i hela samhället. För att nå dit krävs utvecklade arbetsprocesser hos berörda aktörer. Arbetet behöver också bedrivas strukturerat mot den aktuella problembilden.

Regeringen har identifierat två övergripande målområden varav det första tar sikte på de viktigaste faktorerna i arbetsprocessen som krävs för att kunna bedriva ett effektivt brottsförebyggande arbete – kunskap och samverkan. Det andra målområdet fokuserar på arbetets inriktning och innehåller delmål för de olika åtgärder som kan vidtas mot antingen individer eller situationer för att förhindra brott. För att strukturera målsättningarna och underlätta uppföljning av arbetet utgår programmet ifrån denna modell.

I efterföljande avsnitt beskrivs regeringens målsättningar för respektive del i denna process. Efter varje avsnitt beskrivs också sammanfattningsvis hur regeringen avser att verka för att målsättningarna ska uppnås. Många gånger handlar det om att regeringen på olika sätt verkar för att förbättra förutsättningarna så att andra berörda aktörer kan vidta de åtgärder som krävs för att uppnå målsättningarna.

Målsättningar för arbetsprocessen

Ökad kunskap

Utvecklad samverkan

Målsättningar för arbetets inriktning

Minska motivationen att begå brott

Lokal problembild

Begränsa tillgängligheten till lämpliga brottsobjekt

Öka formell och informell kontroll

Målsättningar för ökad kunskap

- Att det brottsförebyggande arbetet bedrivs mer kunskapsbaserat och kontinuerligt följs upp och utvärderas.
- Att kopplingen mellan forskning och praktik förstärks.
- Att fler aktörer har kunskap om och bidrar till att förebygga brott.
- Att medvetenheten ökar på såväl nationell som lokal nivå om vilka politiska beslut som kan ha effekter på brottsligheten.

Kunskapsbaserat arbete med kontinuerlig uppföljning och utvärdering

Den mest grundläggande förutsättningen för att bedriva ett effektivt brottsförebyggande arbete är att det i så hög grad som möjligt är kunskapsbaserat. En bra struktur för ett kunskapsbaserat arbete beskrivs i boken *Samverkan i lokalt brottsförebyggande arbete* som tagits fram av Brå, Polismyndigheten och Sveriges Kommuner och Landsting. Ett kunskapsbaserat arbete innebär att strukturerat och systematiskt kartlägga och analysera aktuella förhållanden och förutsättningar, vilket inkluderar både problem, risker, och möjligheter. För att identifiera brottsproblem, utsatta områden eller grupper, kan det krävas statistik, expertkunskap, trygghetsmätningar och andra studier. Utifrån en kartläggning och orsaksanalys bör relevanta åtgärder identifieras, prioriteras och beslutas. Åtgärderna bör sedan löpande följas upp och utvärderas. Det är också viktigt att arbetet dokumenteras och att resultatet av uppföljning och utvärdering används i det fortsatta utvecklingsarbetet.

Forskning och ökad kunskap är viktig

Forskning på det brottsförebyggande området är betydelsefull för att få vetenskapligt grundande kunskapsunderlag och metodstöd. Det finns forskning om effektiva metoder för hur man förebygger brott, men kunskapen omsätts inte alltid i praktiken. Fler aktörer behöver därför utveckla samarbetet med högskolor och universitet. Det är också av betydelse att lokala praktiker aktivt vänder sig till högskolor och universitet för att efterfråga forskning som kan bidra med kunskap till deras verksamhet.

Fler aktörer än i dag behöver ha kunskap om hur deras verksamhet kan bidra till att förebygga brott och hur man arbetar kunskapsbaserat. Det är också angeläget att de som redan arbetar med eller berörs av brottsförebyggande frågor har tillräcklig kunskap och kompetens. Detta gäller inom alla verksamheter som arbetar brottsförebyggande och avser t.ex. även näringslivet och civila samhällets organisationer. Det handlar både om en grundläggande kompetensmässig basnivå och om vidareutbildning för redan yrkesaktiva.

Ökad medvetenhet om politiska reformers påverkan på brottsligheten

Eftersom brottsligheten påverkas av beslut och förändringar inom en rad politikområden är det angeläget att det alltid görs en analys av konsekvenserna för brottsligheten i samband med det tas fram förslag till ny lagstiftning eller andra reformer. Varje statlig utredning ska ange eventuella konsekvenser för brottsligheten och det brottsförebyggande arbetet. Sådana konsekvensanalyser bör

genomföras även i andra sammanhang. Om ett förslag bedöms leda till ökad brottslighet, kan åtgärder behöva övervägas för att motverka denna negativa effekt.

Även kommunerna ansvarar för många verksamheter som på olika sätt kan påverka brottslighetens utveckling. Det är därför betydelsefullt att konsekvenserna för brottsligheten övervägs även vid kommunalt beslutsfattande.

Regeringen ska verka för

- att det kunskapsbaserade brottsförebyggande arbetet utvecklas ytterligare hos kommuner och andra aktörer,
- att förmågan till regelbunden uppföljning av vidtagna åtgärder stärks,
- att kunskapen om effektivt brottsförebyggande arbete omsätts i praktiken genom att förbättra kopplingen mellan forskning och praktik, och
- att analyser av konsekvenserna för brottsligheten förbättras i samband med politiska beslut och reformer.

Målsättningar för utvecklad samverkan

- Att samverkan med fokus på att förebygga brott utvecklas mellan berörda aktörer på lokal, regional och nationell nivå.
- Att samverkan i högre grad utgår från identifierade lokala behov.
- Att fler aktörer involveras i samverkan kring brottsförebyggande frågor.
- Att samverkan omfattar både socialt och situationellt brottsförebyggande arbete.

Samverkan med fokus på att förebygga brott

En avgörande faktor för ett effektivt och långsiktigt brottsförebyggande arbete är att det bedrivs i nära samverkan mellan Polismyndigheten och andra berörda aktörer. Fokus i samverkan bör ligga på att förebygga brott. Om syftet blir för brett finns risken att de brottsförebyggande aspekterna prioriteras ner till förmån för andra frågor. Det är också viktigt att det brottsförebyggande arbetet ges en självständig plats i den lokala samverkan för att säkera långsiktighet och struktur.

Utveckling av lokala brottsförebyggande råd eller liknande

I de flesta kommuner finns någon form av strategisk samverkansorganisation som kan ha olika namn, exempelvis lokalt brottsförebyggande råd, trygghetsråd eller folkhälsoråd. Polismyndigheten deltar i princip alltid i denna samverkan. Detta är en bra samverkansmodell som behöver finnas i någon form i alla kommuner. Rådet och dess ledamöter bör ha mandat från respektive organisa-

tion för att kunna driva på och utveckla det brottsförebyggande arbetet på lokal nivå så att det leder fram till konkreta brottsförebyggande aktiviteter.

Brå har konstaterat att arbetet inom ramen för råden behöver utvecklas. Utifrån de lokala behov som identifierats bör till exempel en breddning av arbetet kunna ske till att omfatta situationella aspekter av brottsförebyggande arbete i högre utsträckning. Fler aktörer behöver också involveras för att arbetet ska bli effektivt, exempelvis andra förvaltningar inom kommunerna och forskare. Även det civila samhällets organisationer och näringslivet skulle kunna involveras i större utsträckning.

Vikten av en pådrivande funktion i kommunerna

Effektiv samverkan förutsätter att det finns en funktion som håller ihop och driver på det lokala arbetet. Inom Polismyndigheten har kommunpolisen till uppgift att driva på och vara en motor i polisens brottsförebyggande och trygghetsskapande arbete genom

att bl.a. säkra kontinuitet i samverkan med kommunerna och andra lokala aktörer. Avgörande för ett effektivt lokalt brottsförebyggande arbete är också att kommunen utser en motsvarande funktion i form av en brottsförebyggande samordnare som får ett tydligt mandat från kommunledningen och att denna funktion ges tillräckliga resurser för att kunna vara en pådrivande kraft i den kommunala organisationen.

Samverkansöverenskommelser och medborgarlöften

Det finns i dag samverkansöverenskommelser med Polismyndigheten i närmare 90 procent av landets kommuner. Brå har konstaterat att det finns en stor potential för att utveckla överenskommelserna. Polismyndigheten och kommunerna behöver arbeta mer kunskapsbaserat och göra en ordentlig analys av orsakerna till brottsproblemen. Det är också viktigt att överenskommelserna leder fram till konkreta brottsförebyggande aktiviteter, liksom att en ordenlig uppföljning genomförs. Polismyndigheten har också

Ett nära samarbete mellan Polismyndigheten och det civila samhället är betydelsefullt för det brottsförebyggande arbetet.

tillsammans med kommunerna tecknat så kallade medborgarlöften i nästan alla landets kommuner. Dessa bidrar till att öka den polisiära förankringen i lokalsamhället och utgår ifrån medborgardialoger där lokalsamhället får en möjlighet att beskriva vilka problem som upplevs angelägna att åtgärda. Medborgardialoger bidrar också till att engagera och involvera civilsamhället i det brottsförebyggande arbetet.

Samverkan mot organiserad brottslighet

Samverkan mellan myndigheter och andra aktörer är avgörande för att bekämpa organiserad

brottslighet. En myndighetsgemensam satsning mot organiserad brottslighet har pågått sedan 2009 och inkluderar tolv myndigheter inom och utanför rättsväsendet. Samverkan har bedömts vara framgångsrik men det har identifierats ett behov av att utveckla satsningen till att i större utsträckning än tidigare innefatta myndighetssamverkan på lokal nivå. Den bör också koordineras bättre med annat brottsförebyggande arbete som i dag sker mellan bland annat polis, kommun och andra aktörer på lokal nivå. Ett särskilt fokus ska riktas mot den speciella problematik som återfinns i särskilt utsatta områden.

Regeringen ska verka för

- att samarbetet mellan berörda myndigheter på det brottsförebyggande området fördjupas,
- att fler aktörer i samhället aktivt bidrar till ett effektivt brottsförebyggande arbete,
- att samverka i de lokala brottsförebyggande råden eller motsvarande i högre utsträckning omfattar även situationellt brottsförebyggande arbete,
- att samverkansöverenskommelserna utvecklas och i högre utsträckning utgår från lokala behov, och
- att samverka mot organiserad brottslighet utvecklas ytterligare.

Målsättningar för att minska motivationen att begå brott

- Att skyndsamma och samordnade insatser riktas till barn och unga som bedöms vara i riskzonen för att hamna i kriminalitet.
- Att den som vill lämna ett liv i kriminalitet ges nödvändigt stöd.
- Att risken för att den som har begått brott återfaller i ny brottslighet efter avtjänat straff ska minska.
- Att det utvecklas effektiva förebyggande metoder för behandling av våldsutövare.

Tidiga insatser för barn och unga som riskerar att hamna i kriminalitet

Tidiga insatser mot ungas brottslighet lönar sig på många sätt. Om barn och unga som bryter mot sociala normer och regler får stöd så tidigt som möjligt, minskar risken för allvarlig problematik eller kriminell karriär senare i livet. Föräldraskapsstöd och förebyggande arbete inom mödra- och barnhälsovård, förskola och skola gör att riskfaktorer kan upptäckas tidigt. Åtgärder som syftar till att upptäcka risker för eller förekomst av t.ex. våld eller missbruk utgör också viktiga delar i ett brottsförebyggande arbete.

Socialtjänstens roll

Socialtjänsten har en viktig roll för att identifiera och erbjuda skydd och stöd till barn och unga. I många kommuner finns också fältassistenter som arbetar uppsökande bland ungdomar på gator och torg, skolor, fritidsgårdar och på internet. De kan spela en viktig roll genom att skapa en relation till ungdomar som andra myndighetsaktörer kan ha svårt att uppnå.

Föräldrarnas roll för barns utveckling är självfallet mycket avgörande. Stöd i föräldraskapet erbjuds i en lång rad verksamheter såsom förskola, socialtjänst, hälso- och sjukvårdens mödravård, barnhälsovård och barn- och ungdomspsykiatri. Föräldraskapsstöd kan effektivt minska barns och ungdomars beteendeproblem och stärka föräldrar som har mer omfattande problem i sitt föräldraskap.

Skolans roll

Skolan är en viktig aktör i det brottsförebyggande arbetet. Det finns t.ex. en koppling mellan mobbning och grovt våld i skolan och där lindrigare våld, hot och andra former av kränkningar ökar riskerna för att allvarligare våld kan inträffa. Skolverket erbjuder stöd för skolor och huvudmän i arbetet med öka tryggheten i skolan samt i det förebyggande arbetet mot diskriminering och annan kränkande behandling i form av bl.a. mobbning och våld.

Som ett komplement till det generella värdegrundsarbetet kan skolor också arbeta med situatio-

nell brottsförebyggande arbete, d.v.s. mot situationer och platser i skolmiljön där brott riskerar att uppstå. Genom att anpassa den fysiska utformningen av skolan, t.ex. att skapa öppna ytor med god översikt och förbättrad belysningen, kan trygghet och säkerhet öka.

Unga som begår brott ska ges nödvändigt stöd för att kunna vända riktning

Samhället måste agera med kraft när en ung person är på väg in i kriminalitet. Det finns olika sätt att stödja den unge där det viktigaste är att utgå ifrån den unges behov i det enskilda fallet och att de aktörer som berörs samverkar runt individen. Exempel på lokala samverkansformer där socialtjänst, polis och skola samverkar för att möjliggöra ett samlat stöd till unga som hamnat i eller riskerar att hamna i en kriminell livsstil är sociala insatsgrupper och SSP (socialtjänst, skola, polis). Det som ofta utmärker den här typen av samverkan är att socialtjänsten samordnar insatserna kring ungdomen och att de konkreta insatserna anpassas till ungdomens

behov. Utöver polis, skola och socialtjänst behöver även andra aktörer delta vid behov i samverkan kring ungdomen, t.ex. fritidsverksamhet.

Medling vid brott

Med medling menas att en gärningsperson och en målsägande möts inför en medlare för att tala om brottet och följderna av detta. Målet ska vara att minska de negativa följderna av brottet. Medling är frivillig för båda parter. Det åligger kommunerna att sörja för att medling kan erbjudas när brottet har begåtts av någon som är under 21 år. Medling är en åtgärd som kan ha positiv effekt för både brottsoffer och gärningspersoner. Det är därför viktigt att berörda aktörer tar ansvar för att medling kan komma till stånd när förutsättningar för detta finns.

Minska tillgången till alkohol eller droger

Det finns en tydlig koppling mellan kriminalitet, inte minst våldsbrott, och missbruk av alkohol, narkotika och dopning. Regeringen har beslutat om en samlad strategi för alkohol-, narkotika-, dopnings- och tobakspolitiken (ANDT-politiken) för perioden 2016-2020. Målen för strategiarbetet handlar bl.a. om att minska tillgången till narkotika, dopningsmedel, alkohol och tobak. Mål och insatser för att begränsa

tillgängligheten till ANDT sammanfaller således många gånger med det brottsförebyggande arbetet. Det är därför viktigt att samverka både på nationell, lokal och regional nivå för att det ska finnas goda förutsättningar för ett effektivt förebyggande arbete.

Stöd till den som vill lämna kriminella grupperingar

En viktig del i det brottsförebyggande arbetet är att erbjuda personer som är kopplade till kriminella eller extremistiska grupperingar stöd och hjälp med att lämna grupperingen och sin kriminella livsstil. Det finns i dag stöd till avhoppare tillgängligt dels från offentlig verksamhet, som Polismyndigheten, socialtjänsten och Kriminalvården, dels från specifika avhopparverksamheter som drivs av organisationer i det civila samhället. Under 2016 har Polismyndigheten beslutat om en nationellt enhetlig modell för hur myndighetens avhopparverksamhet ska bedrivas i hela landet och en nationell samordningsfunktion har inrättats. Det finns även ett behov av att utveckla stödet till dem som vill lämna våldsbejakande extremistiska rörelser. Kommunerna har en central roll men även organisationer och trossamfund med kunskap i dessa frågor är viktiga aktörer.

Insatser mot kriminella grupper i socialt utsatta områden

Polisens insatser kan bli mer effektiva om de kompletteras med andra insatser, främst av mer social karaktär. Ett exempel på en metod som av internationella forskare har bedömts som lovande är ”Pulling levers”. Metoden handlar bl.a. om att flera aktörers resurser fokuseras mot en grupp för att förmå dem att upphöra med sitt beteende samtidigt som kontinuerlig information ges till gruppen om vad som sker och vilka åtgärder som sätts in. För rättsväsendets del handlar det om att tydliggöra vilka insatser som kan väntas mot hela gruppen om de brottsliga aktiviteterna fortsätter. På så sätt skapas ett inre tryck i gruppen att avhålla sig från det grova våldet eller annan brottslighet.

Minska risken för återfall i brott

Personer som upprepade gånger begår brott står för en relativt stor andel av den totala brottsligheten i samhället. Insatser för att förebygga återfall är därför en central del av det brottsförebyggande arbetet. Ett väl fungerande arbete för att slussa in dem som avtjänat ett fängelsstraff till ett liv i frihet är därmed en mycket angelägen fråga för regeringen.

Regeringen har gett Kriminalvården ett uppdrag om förstärkt arbete med utslussning och en

utredare har i uppdrag att lämna förslag på en modell för samverkan kring återfallsförebyggande insatser med tydligt individfokus, s.k. inlussgrupper. När det gäller ungdomar spelar Statens institutionsstyrelses arbete med utslussning en viktig roll, där samverkan med socialtjänsten och andra aktörer är avgörande.

Förebyggande åtgärder för behandling av våldsutövare

Socialtjänsten och andra verksamheter arbetar med olika insatser för våldsutövare. Insatser som riktar sig till våldsutövande män är en viktig del i arbetet för att bekämpa och förebygga mäns våld mot kvinnor. Socialtjänsten har

ett ansvar för att se till att hela familjen får den hjälp och det stöd som respektive person behöver. Även hälso- och sjukvården, t.ex. psykiatrin, är en central aktör i detta arbete. Det är exempelvis angeläget att det utvecklas kunskapsbaserade och mer enhetliga metoder och arbetssätt som kan användas vid insatser för våldsutövare. Stöd- och hjälpinsatser riktade till föräldrar som utsatt eller riskerar att utsätta sina barn för brott behöver också utvecklas och förstärkas.

Regeringen ska verka för

- att föräldrar och andra vuxna som är betydelsefulla för barn och unga i riskzon för att hamna

i kriminalitet involveras och får stöd och hjälp inom ramen för de identifierade brottsförebyggande aktörernas arbete,

- att skolor och huvudmän inom skolväsendet utvecklar sitt förebyggande arbete mot mobbing, diskriminering och annan kränkande behandling och med att skapa trygga skolmiljöer,
- att sociala insatsgrupper eller motsvarande individuellt riktad samverkan utvecklas till stöd för unga som har begått brott,
- att arbetet med att minska tillgången till alkohol och droger ges fortsatt hög prioritet,
- att insatserna för att individer ska lämna kriminella eller extremistiska grupperingar utvecklas,
- att det utvecklas fler insatser mot våldsutövare på nationell och lokal nivå, och
- att insatserna för att motverka återfall i brott utvecklas och förstärks.

Polis
volontär

Skydda din bil

2012 sammanväxte 8000 brott i Malmö och Burlöv kommuner gällande stöld, inbrott och skadegörande av motorfordon.

Det finns flera sätt att skydda sig. Med rätt försiktighet och tekniska åtgärder kommer man kunna öka tryggheten. För bilen själv, är bra att ha i kollar.

Tips och råd:

- Lämna aldrig nyckel till nyckeln i bilen. Även om du tänker eller kanske inte boka bilen.
- Se till att bilens värde är försäkrat och att du har rätt försäkring.
- Om du inte har något att säga till om, låt bilen stå i ett tryggt område.
- Om du inte har något att säga till om, låt bilen stå i ett tryggt område.

Målsättningar för att öka formell och informell kontroll

- Att utveckla rättsväsendets arbete för att öka upptäcktsrisken.
- Att myndigheter utanför rättsväsendet i högre grad bidrar till att stärka samhällets kontrollfunktioner.
- Att näringslivets bidrag till ökad upptäcktsrisk utvecklas.
- Att fler enskilda ges möjlighet att bidra i det brottsförebyggande arbetet.

Kontroll och ökad upptäcktsrisk

Risken för att bli upptäckt kan ha mer avskräckande effekt än den eventuella påföljden. En viktig förebyggande åtgärd är därför att öka kontrollen vid det möjliga brottstillfället. Kontrollen kan vara av informell karaktär, t.ex. föräldrar och lärare eller människor i grannskapet. Den kan också vara av formell karaktär i form av polis, ordningsvakter eller andra som har till uppgift att ingripa i samband med olika former av olämpligt eller brottsligt beteende. En av de viktigaste utgångspunkterna i polisens utbildning är att stärka den lokala närvaron och tillgängligheten. Det ska finnas mer resurser i de områden som har störst behov och de särskilt utsatta områdena ska särskilt prioriteras.

Förstärkt skydd av välfärdssystemen

När reformer inom välfärdsektorn genomförts har det visat sig att det saknats tillräckliga kontroll- och tillsynsmekanismer för att stävja missbruk av systemen. En i allt högre grad organiserad

och systematisk kriminalitet kan kopplas till oseriösa företag där företaget används som ett brottsverktyg för att oriktigt tillskansa sig medel från det allmänna, t.ex. i form av assistansersättning, lönegaranti vid konkurs eller anställningsstöd i olika former. Det är därför angeläget att identifiera risker i välfärdssystemen och andra närliggande skattefinansierade eller skattesubventionerade system, för att effektivt kunna förebygga och beivra brottslighet av detta slag.

Administrativa åtgärder mot brott

Inom ramen för hantering av administrativa ärenden är det möjligt att åstadkomma brottsförebyggande effekter, exempelvis när det gäller tillsynsåtgärder inom områden som brand, miljö/hälsa och olika tillståndsprövningar inom en rad branscher. Här finns de centrala aktörerna ofta utanför rättsväsendet, t.ex. kommuner, länsstyrelser och andra myndigheter. Det finns en outnyttjad potential i de administrativa åtgärderna, i synnerhet på lokal nivå hos kommunerna där det finns

flera verktyg inom den ordinarie tillsyns- tillståndsverksamheten som även kan användas för att förebygga brott.

Kameraövervakning och andra tekniska åtgärder för ökad upptäcktsrisk

På särskilt brottsutsatta platser och för vissa brottstyper kan kameraövervakning fungera som ett komplement till andra brottsförebyggande åtgärder. Tekniken kan också underlätta avslöjandet av pågående brott och vara av betydelse i efterföljande utredningar. Kameraövervakning är dock inte alltid en lämplig åtgärd, t.ex. av integritetsskäl. Det bör därför inte vara den första tekniska åtgärden som övervägs. Ökad upptäcktsrisk kan vissa fall skapas med andra tekniska system som t.ex. känner

av värme eller rörelse. I vissa fall kan en så enkelt åtgärd som förbättrad utomhusbelysning på en brottsutsatt plats ha effekt.

Näringslivet kan bidra till ökad kontroll och upptäcktsrisk

Vid sidan av Polismyndigheten är säkerhetsbranschen en stor aktör i det brottsförebyggande arbetet. Ordningsvakter och väktare i offentliga miljöer utgör en växande verksamhet, inte bara i köpcentrum och liknande utan även för patrullering utomhus i citykärnor eller i krogtäta kvarter. Huvudansvaret för att upprätthålla ordningen ligger dock fortfarande på polisen men ordningsvakter och väktare kan bidra till att upptäcktsrisken för brott ökar och kan således på ett värdefullt sätt komplettera det brottsförebyggande arbetet.

Många aktörer inom näringslivet arbetar också med tekniska åtgärder som lås, larm och andra tekniska installationer som kan bidra såväl till ökad upptäcktsrisk som till begränsad tillgänglighet till lämpliga brottsobjekt. En god samverkan mellan dessa och de offentliga aktörer som arbetar med brottsförebyggande frågor är därför av stor betydelse.

Andra exempel på näringslivets bidrag till att förebygga

brott finns inom handeln. Utöver branschorganisationer som Svensk Handel bedriver enskilda näringsidkare ett aktivt arbete på lokal nivå för att förebygga brott, t.ex. genom att minimera kontakter eller att förbättra insyn och belysning i och utanför butiken. På flera ställen finns upparbetad samverkan med polis och andra aktörer. Även inom byggbranschen finns exempel på hur näringslivet kan bedriva ett brottsförebyggande arbete. Här handlar det t.ex. om att motverka svartarbete och annan oseriös verksamhet som kan snedvrída konkurrensen och äventyra kvalitet och säkerhet.

Enskildas bidrag till brottsförebyggande arbete

Utöver den brottsförebyggande effekt som finns i den sociala och informella kontroll som utövas över allt i vårt samhälle - i familjer, i skolan och i offentliga miljöer - kan enskilda mer konkret bidra i det brottsförebyggande arbetet. Exempel på detta är grannsamverkan för att motverka inbrott eller deltagande i trygghetsvandringar för att tillsammans med bl.a. kommunen och Polismyndigheten identifiera otrygga platser. Andra exempel är nattvandring som innebär att vuxna nattvandrare på kvällar och helger i stadskärnor eller vid

olika former av festivalarrangemang, konserter och liknande. Nattvandring kan utgöra ett värdefullt komplement till offentliga aktörers trygghetsskapande och brottsförebyggande arbete, särskilt om det sker i samverkan med dessa.

Även Polismyndigheten fångar upp enskildas engagemang genom Polismyndighetens volontärer. Volontärerna är enskilda som på sin fritid bidrar till polisens brottsförebyggande och trygghetsskapande arbete genom att medverka vid stora evenemang, sprida information och delta i nattvandringar och andra trygghetsskapande insatser.

Regeringen ska verka för

- att den polisiära närvaron ökar där den behövs bäst,
- att kameraövervakning eller andra tekniska åtgärder används när det är ändamålsenligt och motiverat för att förebygga och bekämpa brott samtidigt som ett starkt skydd för den personliga integriteten garanteras,
- att samhällets kontrollfunktioner, inklusive samordningen mellan dessa, utvecklas för att motverka brottslighet riktad mot välfärdsystemen,
- att väktare och ordningsvakter används på ett ändamålsenligt sätt för att öka upptäcktsrisken, och
- att administrativa åtgärder i större utsträckning används som ett verktyg mot organiserad brottslighet.

Målsättningar för att begränsa tillgängligheten till lämpliga brottsobjekt

- Att medvetenheten ökar hos de aktörer som på olika sätt tillverkar, säljer, innehar eller på annat sätt är ansvariga för stöldbegärliga objekt om hur de kan bidra till att minska risken för brott.

- Att fler åtgärder vidtas för att motverka efterfrågan på stulna varor.
- Att den som ansvarar för en verksamhet, tjänst eller plats där brott riskerar att begås blir

medveten om vikten av förebyggande åtgärder.

- Att brottsförebyggande aspekter beaktas i fysisk planering liksom vid ny- eller ombyggnation av bostäder och offentlig miljö.

Tillfället gör tjuven

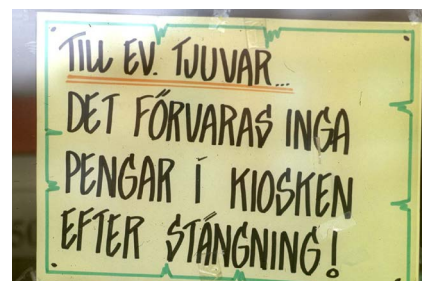
Att begränsa tillgängligheten till lämpliga brottsobjekt handlar om åtgärder som kan bidra till att förhindra eller försvåra att brott begås genom att till exempel skydda eller göra brottsobjektet mindre attraktivt. Det kan också handla om att förändra platsen så att det blir mindre attraktivt att begå brott där. Det finns en risk att vissa typer av brott uppstår på någon annan plats, men effekten blir trots detta ofta en generell minskning av brottsligheten. Det beror på att många brott begås spontant för att tillfället ges, t.ex. när det gäller ungdomar som begår sitt första brott. Även mer brottsbelastade personer är inte alltid tillräckligt motiverade för att byta objekt eller plats för att kunna begå ett brott. Att försvåra genomförandet av en viss brotts-typ kan alltså bidra till att reducera brottsligheten generellt och på längre sikt. Dessa situationella åtgärder träffar inte enbart fysiska objekt. Det kan även handla om att skydda ett potentiellt brotts-offer eller att vidta åtgärder för att exempelvis minska risken för bedrägerier. Även åtgärder för att minska provokationer som kan

leda till brott, t.ex. krogköer och trängsel omfattas.

Aktörer som hanterar stöldbegärliga objekt kan bidra till att minska risken för brott

I vårt moderna samhälle är stora mängder varor ständigt i omlopp. Så fort en vara efterfrågas på marknaden uppstår en risk att den också blir ett efterfrågat objekt att stjäla. Den som bedriver en vinstdrivande verksamhet genom att tillverka, sälja eller på annat sätt hantera stöldbegärliga varor har på olika sätt möjlighet att vidta skyddsåtgärder för att förhindra att brott uppstår.

För att ett stöldbrott ska vara intressant att genomföra krävs också normalt att det stulna godset går att sälja. Olika typer av märkning utvecklas ständigt, t.ex. med dolda unika koder. Detta kan bidra till vidareförsäljning försvåras. Utöver tekniska hjälpmedel som signalerar att en vara är stulna kan även andra åtgärder riktade mot dem som medvetet eller omedvetet köper stulna varor vara av betydelse. Det är angeläget att privatpersoner blir uppmärksammade och mer medvetna om teck-

en på att en vara, exempelvis i en annons, är stulna. Här finns även möjligheter för de företag som driver webbplatser för begagnade varor att vidta åtgärder.

Förebyggande åtgärder inom verksamheter med hög risk för brottslighet

Festivaler, konserter, nöjesrestauranger och vissa stora idrottsevenemang är exempel på verksamheter med högre risk för brottslighet. Där befinner sig många människor samtidigt på en liten yta, inte sällan med alkohol i kroppen. Brotten kan röra allt från fickstölder till sexuella trakasserier och grovt våld. Även om Polismyndigheten kan bidra med visst stöd i form av till exempel bevakning, ligger det huvudsakliga ansvaret för att inventera risker och vidta nödvändiga åtgärder för att upprätthålla ordning och säkerhet på arrangören.

Brottsförebyggande aspekter i fysisk planering och bostadsbyggande

Enligt prognoser från Boverket finns det behov av över 700 000 bostäder fram till 2025. Det är därför viktigt att brottsförebyggande aspekter i högre grad beaktas i fysisk planering och bostadsbyggande och blir en naturlig del i byggprocessen. Det kan handla om allt från hur bostadsområden, parker och torg planeras och utformas till byggnadstekniska detaljer som lås, entréers utformning och belysning. Säkerhets- och trygghetsfrågorna måste därför vara en naturlig del i byggprocessen. Ett stöd i det arbetet kan vara konceptet BoTryggt som sedan 2016 förvaltas och utvecklas av Stiftelsen Tryggare Sverige med målet att skapa en uppdaterad standard inom området. BoTryggt syftar till att utifrån aktuell forskning och beprövad erfarenhet sprida kunskap om hur olika aktörer kan förebygga brott och öka tryggheten i bostäder och bostadsområden genom det fysiska rummets utformning.

Fastighetsföretagen

Fastighetsföretagen har under många år arbetat med fysiska åtgärder för att öka de boendes trygghet och säkerhet genom bl.a. säkerhetsdörrar, inbrottssäkra förråd och elektroniska låssystem. På senare år har många fastighetsägare fokuserat sina ansträngning-

ar på att förbättra den sociala miljön i bostadsområdena som ett komplement till tekniska åtgärder. Det kan även handla om att stötta grannsamverkan i flerbostadshus, trygghetsvandringar, nattvandrare och utformning av parker och gångstråk. I detta arbete krävs oftast ett samarbete med andra lokala aktörer.

”Business Improvement Districts”

Business Improvement Districts (BID) är en internationell term som ännu saknar ett svenskt namn och som innebär att fastighetsägare tillsammans med boende och offentliga aktörer lyfter ett område genom bland annat investeringar i den offentliga miljön, fastigheter och i trygghetsskapande åtgärder. BID-inspirerad samverkan har successivt växt fram på några håll i Sverige. Med denna samverkansmodell skapas en sammanhållning även i större städer och bidrar till såväl ökad trygghet och säkerhet som attraktionskraft för företag och en ökad livskvalitet i stort.

”Broken Windows”

Teorin om ”Broken Windows” går ut på att mindre allvarlig brottslighet som klotter och skadegörelse kan leda till allvarligare kriminalitet och otrygghet i ett område om det inte åtgärdas snabbt. Ett krossat fönster leder till fler krossade fön-

ster, på samma sätt som en redan nerklottrad vägg drar till sig mer klotter. Omvänt innebär detta att en plats som är hel och ren bidrar till att minska brottsligheten. Åtgärderna bidrar också till att visa att området har social sammanhållning och stabilitet och att stärka känslan av att området är omhändertaget, med invånare som bryr sig om varandra. Insatser med detta som utgångspunkt bör vara en del av det lokala brottsförebyggande arbetet. Här spelar kommunen en viktig roll, inte minst i egenskap av fastighetsägare och ansvarig för många offentliga platser. Även för landstingen, i egenskap av huvudman för kollektivtrafiken där mycket skadegörelse och klotter förekommer, kan denna strategi ha betydelse.

Regeringen ska verka för

- att kunskap om situationellt brottsförebyggande arbete sprids till fler aktörer,
- att medvetenheten ökar bland privata aktörer inom brottsdrabbade branscher om hur de kan bidra till att förebygga brott inom sina verksamheter,
- att vidareförsäljning av stulet gods försvåras,
- att brottsförebyggande aspekter i högre grad beaktas i fysisk planering och bostadsbyggande, och
- att stötta samverkan mellan privata och offentliga aktörer som vill samverka kring lokala trygghetsfrågor.

Genomförande och uppföljning

Genomförande

Utöver Brås förstärkta ansvar för nationellt stöd och samordning och länsstyrelsernas uppgift att ansvara för samordning och stöd på regional nivå kommer regeringen också att tillsätta en nationell samordnare för brottsförebyggande frågor. Samordnaren ska under två år stimulera, stödja och driva på utvecklingen av det brottsförebyggande arbetet i hela landet och verka för att brottsförebyggande frågor får större genomslag inom såväl offentlig som privat verksamhet.

En viktig del för både Brå, länsstyrelserna och samordnaren är att bidra till att nå ut med och medverka i genomförandet av regeringens brottsförebyggande program. Tillsammans ska de verka för att programmet får genomslag i landet hos samtliga berörda aktörer.

Brå ska lämna årliga rapporter till regeringen

Brå ska årligen lämna en rapport till regeringen om hur det brottsförebyggande arbetet bedrivits. Rapporten ska beskriva Brås eget arbete, men även ge en övergripande bild av det brottsförebyggande arbete som i övrigt har bedrivits på lokal, regional och nationell nivå. Rapporten ska be-

lysa vad insatserna har lett till och lyfta fram de mest centrala utvecklingsbehoven. Av Brås rapport kommer det bl.a. att framgå hur kommunernas och andra aktörers kunskapsbaserade arbete och samverkan har utvecklats. Länsstyrelserna ska årligen lämna en samlad redovisning till Brå av det arbete som bedrivits lokalt och regionalt inom respektive län. På detta sätt kan även lokal kunskap tillgodogöras och bidra till utvecklingen på nationell nivå. Denna redovisning blir ett viktigt underlag för Brås arbete på nationell nivå.

Uppföljning av programmet

För att säkerställa att arbetet bedrivs i enlighet med den inriktning som programmet anger kommer det att följas upp på ett systematiskt sätt. Detta kommer att ske dels genom redovisningar från berörda myndigheter av hur arbetet har bedrivits och vilka åtgärder som har vidtagits, dels genom den årliga återrapporteringen från Brå och länsstyrelserna. Uppföljningen av programmet kommer huvudsakligen att ske inom ramen för den interdepartementala arbetsgrupp som bildats i Regeringskansliet. Det är angeläget att alla politikområden är delaktiga i uppföljningen inom ramen för sina verksamhetsområden.

Parallellt med detta avser Justitiedepartementet att regelbundet sammankalla en grupp av forskare för att följa utvecklingen inom det kriminalpolitiska området. Regeringen har även för avsikt att återkomma med en ny skrivelse när programmet varit i kraft en tid för att beskriva utvecklingen av det brottsförebyggande arbetet.

Läs mer. Länkar.

Regeringens skrivelse i sin helhet:

www.regeringen.se/tillsammansmotbrott

Läs mer på om regeringens satsning på brottsförebyggande arbete:

www.regeringen.se/brottsforebyggande/

Om brottsförebyggande arbete på Brås webbplats:

www.bra.se/forebygga-brott.html

Om brottsförebyggande arbete på Polismyndighetens webbplats:

<https://polisen.se/Om-polisen/Sa-arbetar-Polisen/Brottsforebyggande-arbete/>

Regeringskansliet

Växel: 08-405 10 00